

Az öröklésre alkalmazandó jog megválasztásának egyes kérdései*

Az európai öröklési rendelet (650/2012 EU rendelet) alkalmazásától kezdődően az öröklési jog területén is lehetővé vált a jogválasztás. A tanulmány a jogválasztás rendelet szerinti szabályait mutatja be, különös tekintettel a konkludens jogválasztásra, amelyet konkrét példákon keresztül is szemléltet. A magyar közjegyzői gyakorlatban a jogválasztással összefüggésben felmerülő egyes kérdések vizsgálata körében a szerző külön kitér arra, hogy milyen esetekben célszerű a végintézkedést tevő személynek jogválasztással élnie. Felhívja a figyelmet arra, hogy körültekintően kell eljárni abban az esetben, ha a végintézkedést tevő személy harmadik államban is rendelkezik vagyontárggyal. A rendelet közeljövőben esedékes felülvizsgálata apropóján a tanulmány a jogintézmény gördülékenyebb alkalmazását segítő javaslatokkal él. A szerző álláspontja szerint célszerű lenne a jogalkotónak oldania a részleges jogválasztás tilalmán, valamint indokoltnak tartja a választható jogok körének bővítését is.

Tárgyszavak:

EUÖR, végintézkedés, jogválasztás, harmadik állam, hagyatéki vagyon

Since the application of the European Regulation on Succession (EU Regulation 650/2012), the choice of law in the field of succession law has also become possible. The study presents the rules of choice of law under the Regulation, with particular reference to the implied choice of law, which is illustrated by specific examples. In examining certain issues arising in the context of choice of law in Hungarian notarial practice, the author specifically discusses the cases in which it is appropriate for the person making the will to make a choice of law. He draws attention to the need to proceed with caution in cases where the person making the disposition of property also owns a property in a third state. In the context of the forthcoming review of the Regulation, the study makes suggestions to

* Jelen tanulmány a 2024. október 18-án, Budapesten, a polgári közjegyzőség fennállásának 150 éves évfordulójára megrendezett jubileumi konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata.

facilitate a smoother application of the instrument. In the author's view, it would be useful for the legislator to remove the prohibition of partial choice of law and to extend the range of laws to be chosen.

Keywords:

EU Succession Regulation, testamentary disposition, choice of law, third state, estate

1. Bevezetés

Az európai öröklési rendelet¹ (a továbbiakban: EuÖR.) alkalmazásától kezdődően az öröklési jog területén is lehetővé vált a jogválasztás. Ez jelentős változást hozott Magyarországon, figyelemmel arra, hogy a nemzetközi magánjogi szabályozásunk adós maradt a jogválasztás lehetőségének öröklési jogviszonyokra történő kiterjesztésével.²

Miután az EuÖR. kollíziós szabályai az öröklési jog területén teljesen kiszorították a tagállamok belső jogának kollíziós szabályait, a nemzetközi magánjogi törvényünk³ sem tartalmaz már alkalmazandó jogi rendelkezéseket ezen a területen. Az EuÖR. 21. cikk (1) bekezdése értelmében az öröklésre alkalmazandó jogot az elhalálozáskori szokásos tartózkodási hely határozza meg, tekintet nélkül az örökhagyó állampolgárságára. Az állampolgársággal szemben azonban a szokásos tartózkodási hely viszonylag könnyen változhat és a hollétének megállapítása is kihívást jelenthet az öröklési ügyben eljáró bíróságok és más hatóságok számára. A hagyatéki vagyontervezés jogbiztonsága érdekében⁴ a rendelet ezért lehetővé teszi a polgárok számára, hogy megválasszák az öröklésre alkalmazandó jogot.⁵

- 1 Az Európai Parlament és a Tanács 650/2012/EU rendelete (2012. július 4.) az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről (HL 2012. L 201., 107. o.).
- 2 *Szőcs Tibor*, Az örökhagyó akarati autonómiája: jogválasztás. In: *Csehi Zoltán (szerk.)*, Magyarázat a nemzetközi magánjogról. Budapest, Wolters Kluwer Hungary, 2020, 523. o.
- 3 A nemzetközi magánjogról szóló 2017. évi XXVIII. törvény (Nmtv.), amely 2018. január 1. napjától felváltotta a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendeletet (Nmtvr.).
- 4 *Szőcs Tibor*, Súrlódási pontok az európai öröklési rendelet és a tagállamok harmadik államokkal fennálló nemzetközi szerződésai között - Gondolatok az EUB előtti C-21/22. sz. ügy kapcsán. In: *Nemessányi Zoltán (szerk.)*, Nemzetközi Magánjogi Évkönyv, 2024. Budapest, ORAC, 2024, 30. o.
- 5 A (38) preambulumbekkezdés szerint „E rendeletnek lehetővé kell tennie a polgárok számára, hogy előzetesen megszervezzék öröklésüket azáltal, hogy megválasztják a saját hagyatékukra alkalmazandó jogot.”

2. A jogválasztás rendelet szerinti szabályozása (EuÖR. 22. cikk)

A jogválasztás kapcsán talán a legfontosabb szabály, hogy az örökhagyó kizárólag annak az államnak a jogát választhatja az öröklésre alkalmazandó jognak, amely állam állampolgárságával a választás megtételekor vagy halálakor rendelkezik. A jogalkotó tehát meglehetősen szűkre szabta a jogválasztási lehetőséget. A szabályozás szerint ugyanis kizárólag az a személy választhatja a magyar jogot az öröklésre, aki – a választás időpontjában vagy halálakor – magyar állampolgársággal rendelkezik.

A rendelet ugyanakkor kiterjeszti a jogválasztásra jogosult személyek körét a harmadik államok állampolgáira is. Az a személy is választhat tehát érvényesen jogot, aki egyetlen uniós tagállam állampolgárságával sem rendelkezik, még akkor is, ha a hazai joga egyébként a jogválasztást nem engedi meg. Kettős vagy többes állampolgársággal rendelkező személyek bármelyik állampolgárságuk szerinti jogot választhatják.

Lényeges szabály, hogy az öröklésre alkalmazandó jog megválasztása kizárólag az öröklés egésze tekintetében történhet, vagyis a rendelet nem teszi lehetővé a részleges jogválasztást. Nem választhat tehát az örökhagyó érvényesen jogot kizárólag a vagyonának egy részére. Nem teheti meg például azt, hogy kizárólag a Magyarországon található vagyontárgyai öröklésére köti ki az alkalmazandó jogot. Emellett az öröklési jogviszony egyes részkérdéseire (pl. köteleSRésre) sem korlátozhatja az örökhagyó a választott jog hatályát. Nem idézheti elő az ún. *depeçage* jelenségét, nem darabolhatja fel a hagyatékát eltérő jogok uralma alá eső részhagyatékokra⁶. Az EuÖR. ezáltal is a hagyaték egységének elvét kívánja érvényre juttatni. Egyetlen kivétel a teljes körű jogválasztás követelménye alól a rendelet 24. cikk (2) bekezdésében rögzített szabály, miszerint a jogválasztás korlátozható a végintézkedés megengedettségére és tartalmi érvényességére irányadó jogra⁷.

A jogválasztás módját tekintve a rendelet kétféle jogválasztást ismer el érvényesnek: a *kifejezett* és a *hallgatólagos, ún. konkludens* jogválasztást.

Kifejezett jogválasztásról akkor beszélünk, amikor az örökhagyó a végintézkedés formájában tett nyilatkozatban kifejezetten megnevezi, rögzíti azt a jogot, amelyet az EuÖR. 22. cikkel összhangban választ az öröklésre. A hallgatólagos, azaz konkludens jogválasztás esetén a jog megválasztásának a végintézkedésből megállapíthatónak kell lennie.

6 Szócs Tibor, A nemzetközi öröklési jog szabályainak kommentárja. Budapest, HVG-Orac, 2021, 280. o.

7 Az EuÖR. 24. cikk (2) bekezdése szerint „Az (1) bekezdés ellenére egy adott személy a végintézkedés megengedettségét és tartalmi érvényességét illetően irányadó jognak azt a jogot is választhatja, amelyet ez a személy a 22. cikk alapján az abban foglalt feltételek mellett választhatott volna.”

3. Konkludens jogválasztás

Vizsgáljuk meg közelebbről a konkludens jogválasztás lehetséges módozatait. Az EuÖR. 22. cikk (2) bekezdése értelmében tehát hallgatólagos jogválasztás esetén az alkalmazandó jog megválasztása a *végintézkedés rendelkezéseiből állapítható meg*.

A rendelet (39) preambulum-bekezdése szerint a jog megválasztása akkor tekinthető egy végintézkedésből megállapíthatónak, amennyiben például az örökhatyó végintézkedésében hivatkozott az állampolgársága szerinti állam valamely jogszabályának konkrét rendelkezéseire, vagy egyéb módon ezt a jogot említette.

A preambulum-bekezdés első fordulatára – *az állampolgárság szerinti állam valamely jogszabályának konkrét rendelkezéseire történő hivatkozásra* – példaként szolgálhat az az eset, amikor a magyar állampolgár végrendeletében kifejezetten nem választja a magyar jog alkalmazását, viszont utal a magyar Polgári Törvénykönyv valamely szakaszára. Ugyanúgy hallgatólagos jogválasztásnak minősülhet, ha a német állampolgár a végrendeletében kijelenti, hogy halála esetén a végintézkedéssel nem érintett vagyontárgyainak öröklése a „német Polgári Törvénykönyv (BGB) 1924. § (1) bekezdésében meghatározott törvényes öröklési rend⁸ szerint” történjen⁹. Egyértelmű hivatkozás történik tehát az örökhatyó hazai államának anyagi jogot tartalmazó jogszabályára. Vélelmezhetjük ilyen esetben, hogy a végintézkedést tevő személy az állampolgársága szerinti jog öröklési szabályait ismerte, illetőleg annak tartalmáról őt tájékoztatták, és szándéka ennek a jognak az alkalmazására irányult. Ennélfogva alappal következtethetünk arra, hogy az örökhatyó az öröklés tekintetében a hazai jogának alkalmazásával számolt, ezáltal az erre a jogra hivatkozást hallgatólagos jogválasztásnak tekinthetjük.

A preambulum-bekezdés második fordulata szerint abban az esetben is megállapítható a konkludens jogválasztás, amikor az örökhatyó az *állampolgársága szerinti állam jogát egyéb módon említette*. Erre azonban már sokkal nehezebb példát találnunk. Konkrét jogszabályra utalás hiányában álláspontunk szerint leginkább abban az esetben következtethetünk a jogválasztásra irányuló szándékra, ha a végintézkedésben az örökhatyó a hazai jogában létező és egyértelműen beazonosítható olyan *jogintézményre* hivatkozik, amelyet a jogválasztás hiányában alkalmazandó jog nem ismer, vagy jelentősen eltérő tartalommal ismer¹⁰.

8 A BGB 1924. § (1) bekezdése szerint az első öröklési rendbe tartozó törvényes örökösök az örökhatyó leszármazói.

9 Lásd bővebben Szócs (2021), 282. o.

10 Szócs (2021), 284. o.

Ilyen jogválasztás az utóbbi időben egyre gyakrabban állapítható meg véleményünk szerint az angolszász jogi kultúrában szokásos gyakorlatnak megfelelően tett végrendeletek esetében. Ezekben a common law jogrendszerrel rendelkező államokban (pl. Egyesült Királyság, USA) tett végrendeletekben szinte kivétel nélkül *végrendeleti végrehajtó* nevezésére (executor és trustee) kerül sor, akinek a feladatait, jogait és kötelezettségeit a végrendelet rendszerint részletesen rendezi. A végrendeleti végrehajtó teljes vagyionkezelési joggal rendelkezik, tulajdonképpen tulajdonosként rendelkezhet a hagyatéki vagyontárgyokról. Nem véletlenül rendelkezik ilyen erőteljes jogosultságokkal, ugyanis ezekben a jogrendszerekben a hagyatéki vagyonból részesülő kedvezményezettek csak a végrendeleti végrehajtó közreműködése¹¹ eredményeként, a hagyatéki tartozások kifizetését, a hagyatéki hitelezők kielégítését (hagyaték tulajdonképpeni „felszámolását”) követően juthatnak hozzá a megmaradt vagyonhoz. Az angolszász államokban tett végintézkedés végrendeleti végrehajtóra vonatkozó szakaszai rendszerint összhangban vannak az adott állam releváns jogszabályi rendelkezéseivel.¹² A szóban forgó jogintézmény (végrendeleti végrehajtó) ismert ugyan a jogválasztás hiányában egyébként rendszerint alkalmazandó magyar jogban is¹³, az angolszász állam jogszabályi rendelkezései azonban nagymértékben eltérnek a magyar jogtól. Erre figyelemmel, alapos okkal feltételezhetjük, hogy az adott angolszász állam állampolgárságával rendelkező örökgyó a végrendelet tételkor a saját hazai jogának alkalmazásával számolt. Ezáltal pedig az ilyen esetek többségében arra a következtetésre juthatunk, hogy megállapítható a konkludens jogválasztás.

Egyes esetekben hallgatólagos jogválasztásra utalhatnak bizonyos külső körülmények is. Előfordul, hogy az örökgyó a származási államában, az állampolgársága szerinti jog szerint tesz végrendeletet, majd ezt követően másik államba költözik, ezáltal megváltozik a szokásos tartózkodási helye. A végrendelet tételének idején az örökgyó minden bizonnyal nem számolt a szokásos tartózkodási hely és ennél fogva az öröklésre alkalmazandó jog későbbi megváltozásával. Ezért ilyenkor számos esetben feltételezhetjük, hogy a végrendelezéskor az örökgyó szándéka az állampolgársága szerinti jog alkalmazására irányulhatott. Ugyanakkor ez a feltételezés önmagában természetesen nem szolgálhat elégséges indokként a jogválasztás megállapításához, hiszen amint említettük, a konkludens jogválasztás fennállását a végintézkedés rendelkezéseiből kell megállapítani. Erre tekintettel nem elegendő csupán

11 Végrendelet, illetve végrendeleti végrehajtó nevezése hiányában a bíróság hagyatéki vagyionkezelőt (administrator) nevez ki ugyanezen feladatok ellátására. Ők együttesen az angolszász jogokban a személyes képviselő (personal representative) gyűjtőfogalma alá tartoznak.

12 *Szócs Tibor*, A hagyatéki vagyon az Európai Öröklési Rendelet szabályrendszerében. Budapest, Közjegyzői Akadémia Kiadó, 2023, 217. o.

13 Ld. a hagyatéki eljárásról szóló 2010. évi XXXVIII. törvény 98-101. §§-ait.

a külső körülményeket figyelembe venni, a végrendeletnek is tartalmaznia kell olyan utalást, adott esetben az örökgyó hazai jogában létező sajátos jogintézményt, amely alapján a hallgatóságos jogválasztásra következtethetünk¹⁴.

Fentiekből is kitűnik, hogy a konkludens jogválasztás fennállásának megállapítása rendszerint kihívásokkal jár a jogalkalmazók számára. A bizonytalan megítélés miatt a végintézkedés tételekor célszerű olyan módon alakítani a végrendelet tartalmát, hogy a konkludens jogválasztás fennállása később se merülhessen fel. Ha az örökgyó szándéka a jogválasztásra irányul, a választott jog kikötése minden esetben egyértelműen, kifejezett formában történjen.

Álláspontunk szerint a jogválasztáskor tanácsos a rendelet 22. cikkére hivatkozni, illetőleg rögzíteni azt is, hogy az örökgyó rendelkezik a választott jog szerinti állam állampolgárságával. A jogválasztási klauzula egyik szóba jöhető szövegezése lehet a következő: „Az öröklésre alkalmazandó jognak a 650/2012/EU rendelet¹⁵ 22. cikkével összhangban az állampolgárságom szerinti magyar jogot választom.”

Ha az örökgyó nem kíván jogválasztással élni, a hallgatóságos jogválasztás kizárása és a későbbi vitatott helyzetek elkerülése érdekében, célszerű a végintézkedés szövegében kifejezetten rögzíteni azt is, hogy az örökgyó nem választ öröklésre alkalmazandó jogot.

4. Jogválasztás egyes gyakorlati kérdései

A jogválasztásnak kiemelt szerepe van a hagyatéki vagyon tervezésénél (*estate planning*). Ha az örökgyó jogbiztonságot, kiszámíthatóságot szeretne az utána történő öröklés tekintetében, javasolt jogot választania. Míg a rendeletben alkalmazott általános kapcsolóelv, a szokásos tartózkodási hely, egyes esetekben csak nehezen állapítható meg és az örökgyó élete során többször is változhat, a jogválasztás egyértelműen rögzíti az öröklésre alkalmazandó jogot és teremt ezáltal stabilitást az öröklés tekintetében.

A jogválasztás különösen indokolt lehet abban az esetben, ha a magyar állampolgár örökgyó másik tagállamban rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel. Tegyük fel, hogy a magyar állampolgár, aki huzamosabb ideje életvitelszerűen Németországban tartózkodik, abból a célból utazik Magyarországra, hogy magyar közjegyző előtt tegyen végrendeletet. Ilyen esetben az örökgyónak célszerű jogot választania, feltételezve természetesen, hogy a szándékaival

14 Lásd bővebben: Szócs (2021), 283-286. o.

15 Amennyiben a végintézkedés szövegében korábban nem került sor az EuÖR. teljes címmel történő megemlékezésre, értelemszerűen célszerű a klauzulában az EuÖR. teljes címét feltüntetni.

összhangban áll a magyar jog választása, az egyébként alkalmazandó német jog helyett. A jogválasztással – annak öröklés egészére kiterjedő természete folytán – az öröklési jog körébe eső valamennyi jogkérdésre a magyar jog lesz alkalmazandó¹⁶. Ezáltal eloszthatók a végrendelet tartalmi érvényessége és megengedettsége kapcsán esetlegesen felmerülő kételyek¹⁷, hiszen ezeket a jogkérdéseket is a magyar jog szerint kell elbírálni. Megjegyzendő, hogy a Magyarországon, magyar közjegyző előtt tett végintézkedés alaki érvényessége a jogválasztás hiányában sem lehet kétséges, ugyanis – az EuÖR. 27. cikk (1) bekezdés *a*) pontja alapján – alakilag nyilvánvalóan megfelel azon állam jogának, amelyben a végintézkedést megtették, vagyis a magyar jognak.

Kérdésként merülhet fel, hogy abban az esetben is indokolt-e jogot választani, ha Magyarországon szokásos tartózkodási hellyel rendelkező magyar állampolgár tesz végrendeletet. Véleményünk szerint érdemes ilyen esetben is kikötni a magyar jog alkalmazását, hiszen az örökhagyó életkörülményeinek a végintézkedéskor még előre nem látható változásai esetére is rögzítjük az alkalmazandó jogot. Akárhányszor is költözik az érintett személy az élete során és változik meg ezáltal a szokásos tartózkodási helye, nem kell aggódnia az öröklésre alkalmazandó jog tekintetében, hiszen az a jogválasztás folytán változatlan marad. A tudatos, átgondolt hagyaték tervezéshez álláspontunk szerint hozzátartozik az örökhagyó szándékainak megfelelő jog javára történő jogválasztás is.

Magától értetődő, hogy a jogalkalmazók, bíróságok, közjegyzők és más hatóságok kizárólag a saját hazai államuk jogát ismerik kellő mélységben. A magyar közjegyzők is egyedül azt tudják garantálni, hogy az általuk készített végintézkedés a magyar jog szerint hozzá fűzött joghatások kiváltására alkalmas. A magyar közjegyző nem tud felelősséget vállalni azért, hogy az általa közokiratba foglalt végintézkedés teljes mértékben megfelel a külföldi jog szabályainak, és a külföldi jog tartalmáról sem tud mindenre kiterjedő tájékoztatást adni. Erre figyelemmel abban az esetben, ha magyar állampolgársággal nem rendelkező külföldi állampolgár tesz végintézkedést közjegyző előtt, célszerű kerülni a jogválasztást.

Ha a külföldi állampolgár végintézkedése adott esetben kizárólag általános örökös-nevezést tartalmaz, abban nincs különlegesnek mondható jogintézmény, jó eséllyel a külföldi jog szerint is kiválthatja a kívánt joghatásokat. Ennek ellenére, álláspontunk szerint valamennyi olyan esetben, amikor a végintézkedés érvényessége – akár jogválasztás, akár a végintézkedés idején fennálló szokásos tartózkodási hely folytán – külföldi jog szerint kerül majd elbírálásra,

16 Kiterjed az alkalmazandó jog hatálya az EuÖR. 23. cikkében példálózva felsorolt jogkérdésekre, különösen az örökség átszállására, a törvényes öröklés rendjére és a köteleléssel összefüggő kérdésekre.

17 Az EuÖR. 24. cikk (1) bekezdése szerint az öröklési szerződéstől eltérő végintézkedés megengedettségének és tartalmi érvényességének elbírálására az örökhagyó végintézkedés idején fennállott szokásos tartózkodási helye szerinti jog lenne egyébként irányadó. Jogválasztás esetén azonban ezeket a jogkérdéseket is a választott jog szerint kell elbírálni.

a végintézkedés megtételekor célszerű konzultálni az adott külföldi jogban jártas jogi szakemberrel. A külföldi jog teljes körű, naprakész, joggyakorlatra is kiterjedő ismeretéért és helyes értelmezéséért ugyanis csak az adott államban működő és az ottani jogot összefüggéseiben is kellő mélységében ismerő jogász vállalhat felelősséget.

Jogválasztás kapcsán egy további lényeges körülményt feltétlenül figyelembe kell vennünk. Mégpedig azt, hogy az EuÖR. rendelkezései kizárólag az Európai Unió tagállamaiban kerülnek alkalmazásra, azok kizárólag a tagállamok hatóságait és jogalkalmazóit kötik. Az Európai Unió huszonöt tagállama¹⁸ tekintetében „lehetünk biztosak” abban, hogy ugyanazokat a kollíziós, joghatósági és elismerési szabályokat alkalmazzák, mint mi Magyarországon. Ezáltal kizárólag a rendeletet alkalmazó tagállamokban garantált, hogy figyelembe veszik az örökhagyó jogválasztását.

Erre figyelemmel, abban az esetben, ha az örökhagyó harmadik államban is rendelkezik vagyontárggyal, ajánlott őt tájékoztatni arról, hogy a jogválasztás érvényesülése ebben az államban bizonytalan, és az teljes mértékben a harmadik állam belső jogától függ.

Fokozott óvatossággal kell eljárni akkor is, ha az örökhagyó a jogválasztást megelőzően harmadik államban már tett végintézkedést. Kétséges ugyanis, hogy milyen kihatása lesz a jogválasztásnak a szóban forgó államban tett végintézkedésekre. Fennáll a kockázata annak, hogy a jogválasztás hátrányosan érinti a harmadik államban tett végintézkedést. Jogválasztás hatóköre ugyanis lefedi az öröklési jogkérdések teljességét, ezáltal – a 22. cikk szerinti szabályozás értelmében – az örökhagyó által valamennyi, bármely államban tett végintézkedés érvényességére a választott jog kerül alkalmazásra. Ha a jogválasztást figyelembe veszik a harmadik államban, a választott jognak az alkalmazása akadályozhatja a más állam joga szerint tett végrendeletben foglaltak érvényre jutását. A fent említetteknek megfelelően azonban ilyenkor is egyedül a harmadik állam jogától és az azt alkalmazó bíróságoktól és más hatóságok joggyakorlatától függ, hogy figyelembe veszik-e a más államban tett végintézkedésben választott jogot.

Mindkét esetben körültekintően kell tehát eljárni: egyrészt abban az esetben, ha felmerül, hogy az örökhagyó harmadik államban is rendelkezik vagyonnal, másrészt akkor, ha az örökhagyó harmadik államban is tett vagy tenni készül végintézkedést. Ilyenkor álláspontunk szerint a végintézkedés megalkotásának folyamatába szintén indokolt a harmadik állam jogában jártas jogászt bevonni. A külföldi jogot kellő alaposággal ismerő jogi szakértővel (pl. ügyvéd, közjegyző) való egyeztetést követően lehet eldönteni, hogy egyetlen végintézkedésben célszerű rendelkezni valamennyi vagyontárggyal, vagy a vagyontárgyak

18 Mivel Dánia és Írország nem vesz részt a rendelet alkalmazásában, az Európai Unió huszonhét tagállam közül a rendeletet huszonöt tagállam alkalmazza.

fekvési helye szerinti államokban külön-külön érdemes végintézkedéseket tenni. Megjegyezzük, hogy az EuÖR. egységes, valamennyi tagállamban alkalmazandó kollíziós szabályaira tekintettel, a végintézkedés tételekor az Európai Unió tagállamait egyetlen „államnak” tekinthetjük. Erre figyelemmel különböző *tagállamok* területén lévő vagyontárgyak vonatkozásában nincs szükség tagállamonként végrendelkezni, elegendő egyetlen végintézkedést tenni.

A külföldi jogással történt konzultációt követően lehet dönteni abban a kérdésben is, hogy célszerű-e a jogot választania az örökhyónak. A részleges jogválasztás említett tilalma miatt ügyelnünk kell arra, hogy semmiképpen se történjen a végintézkedésben részleges jogválasztás. Érvényesen kizárólag valamennyi vagyona kiterjedően lehet jogot választani. A hatályos szabályozás szerint nem korlátozhatjuk tehát a jogválasztást kizárólag a belföldön lévő vagyontárgyakra, vagy adott esetben kizárólag az Európai Unió területén lévő vagyona.

5. A szabályozás fejlesztésének lehetséges irányai

Az EuÖR. 82. cikke rendelkezik a rendelet esetleges felülvizsgálatáról. Ez a szakasz előírja, hogy a Bizottság 2025. augusztus 18-ig – a rendelet alkalmazásának első napjától számított tíz éven belül – jelentést készít és nyújt be az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak, amelyben értékeli az alkalmazás során felmerült gyakorlati problémákat és adott esetben módosító javaslatokat tehet.

Egyelőre nem ismert előttünk, hogy a Bizottság a jogválasztásra vonatkozó rendelkezések alkalmazásával összefüggésben tapasztal-e anomáliákat, és ha igen, azok orvoslása céljából él-e majd módosító javaslatokkal.

Gyakorlati tapasztalataink mindenesetre azt támasztják alá, hogy az öröklésre alkalmazandó jog megválasztásának jelenlegi szabályozása több tekintetben fejlesztésre szorul.

Egyrészt átgondolásra érdemes álláspontunk szerint a *részleges jogválasztás tilalma*.

Amint azt kifejtettük, a hatályos szabályozás szerint az a magyar állampolgár, aki részben Magyarországon, részben más államban rendelkezik vagyonnal, nem kötheti ki érvényesen kizárólag a magyarországi vagyona öröklésére a magyar jog alkalmazását. Ez a tilalom álláspontunk szerint jelentősen korlátozza az öröklésüket tudatosan megtervezni szándékozó személyek végintézkedési szabadságát, ezáltal a (38) preambulumban említett célkitűzéssel sincs összhangban. Erre figyelemmel véleményünk szerint a rendeletnek lehetővé kellene tennie a részleges, kizárólag a *tagállamok területén lévő vagyontárgyakra korlátozott jogválasztást* is. Vagyis az örökhyó dönthetne úgy, hogy a jogválasztásának hatálya

csak a tagállamokban található vagyona terjed ki, a harmadik államokban lévő vagyontárgyakra azonban nem. Ha érvényesnek ismerné el a rendelet az ilyen, területileg korlátozott jogválasztást, az örökhatáronak nem kellene tartania attól, hogy jogválasztása kihat a harmadik államban fellelhető vagyontárgyainak öröklésére is. Ilyen esetben értelemszerűen indokolt az érintett személynek külön tennie végrendeletet az érintett harmadik államban, az ottani vagyontárgyai tekintetében. Ezzel a megoldással egyértelmű jogi helyzetet teremtenénk, és a végintézkedést tevő személy bizonyos lehetne abban, hogy a jogválasztása egyrészt nincs kihatással a harmadik államban lévő vagyonának öröklésére, másrészt a harmadik államban tett végintézkedésének érvényre jutása sem lenne veszélyeztetve.

Megfontolandónak tartjuk továbbá a rendelet szerint választható jogok körének bővítését is. Gyakorta felmerülő kritika a hatályos szabályozással szemben, hogy az öröklésre alkalmazandó jogként választható jogok halmazát túlságosan szűkre szabta. A közjegyzői gyakorlatban időről-időre előfordul, hogy a Magyarországon szokásos tartózkodási hellyel rendelkező külföldi állampolgár a végintézkedésében a magyar jog alkalmazását kívánja kikötni az öröklésre. Erre azonban a jelenlegi szabályozás szerint nincs lehetősége, miután magyar állampolgársággal nem rendelkezik. Ilyen esetekben nagy segítség lenne az örökhatáronak, ha választhatnák a *jogválasztás időpontjában fennálló szokásos tartózkodási helyük szerinti állam jogát* is.

Az uniós jogforrásokat áttekintve láthatjuk, hogy nem lenne előzmény nélküli a választható jogok körének fentiek szerinti kiterjesztése. A polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés területén született, alkalmazandó jogi szabályokat is tartalmazó rendeletek ugyanis az EuÖR.-hez képest jóval szélesebb körben teszik lehetővé a jogválasztást. Valamennyi ilyen, kollíziós szabályokat is magában foglaló uniós rendelet megengedi a felek számára – az állampolgárság szerinti jog választása mellett – a szokásos tartózkodási hely szerinti állam jogának kikötését is¹⁹.

Ha megvizsgáljuk a vonatkozó jogi szakirodalmat és a külföldi szakértői intézetek álláspontját, láthatjuk, hogy döntő többségük szintén a jogválasztási spektrum szélesítése mellett érvel. Közülük is kiemelését érdemel a hamburgi

19 Ld. a Tanács 4/2009/EK rendelete (2008. december 18.) a tartással kapcsolatos ügyekben joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről (HL L 7, 2009. 1. 10., 1. o.) 15. cikke; a Tanács 1259/2010/EU rendelete (2010. december 20.) a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról (HL L 343., 2010. 12. 29., 10. o.) 5. cikke; a Tanács (EU) 2016/1103 rendelete (2016. június 24.) a házassági vagyoni jogi rendszerekkel kapcsolatos ügyekben a joghatóság, az alkalmazandó jog, valamint a határozatok elismerése és végrehajtása területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról (HL L 183., 2016. 7. 8., 1. o.) 22. cikke; a Tanács (EU) 2016/1104 rendelete (2016. június 24.) a bejegyzett élettársi kapcsolatok vagyoni jogi hatásaival kapcsolatos ügyekben a joghatóság, az alkalmazandó jog, valamint a határozatok elismerése és végrehajtása területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról (HL L 183., 2016. 7. 8., 30. o.) 22. cikke.

Max Planck Összehasonlító és Nemzetközi Magánjogi Intézet, amely ugyan-
csak a választható jogok körének kibővítését szorgalmazta. Az általuk kidogo-
zott tanulmány a választás idején fennálló szokásos tartózkodási hely szerinti
állam joga mellett egyébként a házassági vagyoni viszonyokra alkalmazandó
jog, valamint ingatlan esetén az ingatlan fekvési helye szerinti jog választását is
lehetővé tenné²⁰.

Meg kell említenünk továbbá a CNUE vezetés mellett folyt MAPE Successions
projektet²¹ is, amely számos tagállamban vizsgálta és értékelt a rendelet gyakor-
lati alkalmazását. Ez a kezdeményezés szintén gyakorlati problémaként azonosí-
totta a szűkre szabott jogválasztási lehetőséget. A projekt eredményeként kidol-
gozásra került, a rendelet szabályainak fejlesztését célzó Javaslatok²² a Bizottság
részére is megküldésre kerültek. A jogválasztással összefüggésben tett javaslatuk
szintén arra ösztönzi a jogalkotót, hogy tegye lehetővé az örökhatóságok számára
a választás idején fennálló szokásos tartózkodási hely szerinti jog választását is.

Összegzésként megállapíthatjuk, a jogválasztás jelenlegi szabályozása alap-
vetően alkalmas a rendelet által kitűzött célok eléréséhez, ugyanakkor bizo-
nyos fent említett módosítások – a részleges jogválasztás tilalmának lazítása és
a választható jogok körének bővítése – nagymértékben hozzájárulnának a hagy-
atéki vagyon tervezés jogbiztonságához.

20 Max Planck Institute for Comparative and International Private Law: Comments on the European Com-
mission's Proposal for Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable
law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the
creation of a European Certificate of Succession (RabelsZ 2010/3, 522.) 606-614. o.

21 Monitoring and Evaluating the Application of the Succession Regulation EU 650/2012.

22 Recommendations: <https://www.notariesofeurope.eu/en/notaries/mape-successions/> (letöltve 2025. feb-
ruár 27. napján).